

**Силабус освітнього компоненту
«СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ (СЕРЕДИНА XV
– СЕРЕДИНА XVII СТ.)»**

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка,
03 Гуманітарні науки

Спеціальності: 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія та правознавство); 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія); 032 Історія та археологія за освітньо-професійною програмою Історія.

Освітньо-професійні програми: Середня освіта (Історія та правознавство); Середня освіта (Історія); Історія та археологія,

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Мова викладання: українська

Рік навчання: 2025-2026

Семестр: 3

Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет
Викладач:	 <p>ПІБ: Газін Володимир Володимирович Посада: доцент кафедри історії України Науковий ступінь: доктор історичних наук Вчене звання: доцент hvv1969@ukr.net Робоче місце: навчальний корпус №2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України. Профайл викладача: http://histua.kpnu.edu.ua/volodymyr-volodymyrovych-hazin ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9456-623X</p>
Лінк на освітній контент дисципліни	
Статус дисципліни	вибірковий освітній компонент
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	кредити ЄКТС / 120 год.
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна, заочна
Політика дисципліни	<u>Академічна доброчесність</u> . Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в

	<p>письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>URL: https://integrity.kpnu.edu.ua/</p> <p><u>Відвідування занять.</u> Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.</p> <p>«Положення про організацію освітнього процесу в КПНУ імені Івана Огієнка»</p> <p>URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view</p> <p><u>Неформальна освіта.</u> Визнання КПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядок визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)».</p> <p>URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view</p>
<p>Що будемо вивчати?</p>	<p>Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальні трансформації в українському суспільстві (середина XV – середина XVII ст.)» є формування ґрунтовних знань студентів з різноманітних проблем, що стосуються соціального розвитку України періоду раннього нового часу, розуміння ходу історичного розвитку українського народу, самого процесу формування соціальних передумов Української революції та боротьби за відновлення Української держави в середині XVII ст.; формування у студентів компетентностей, що дозволяють забезпечити виконання наступних завдань курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дати студентам конкретний історичний матеріал з соціальної історії України середини XV – середини XVII ст.; • охарактеризувати зміст реформ, спрямованих на зміни становища різноманітних соціальних станів та верств населення та проаналізувати їх наслідки для українського суспільства; • з'ясувати особливості трансформаційних процесів в середовищі основних соціальних станів: шляхти, духівництва, козацтва, міщанства та селян; • ознайомити студентів з діяльністю визначних осіб вітчизняної історії середини XV – XVII ст.; • з'ясувати суть та місце в тогочасному українському суспільстві національної еліти;

	<ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати процес формування в Україні соціальних передумов Української революції середини XVII ст.; навчити студентів вмінню самостійно добирати і опрацьовувати історичні документи, науково-популярну та довідкову літературу, співставляти інформацію з різних джерел, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; формувати в студентів історичне осмислення, вміння аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними, виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне, самостійно оцінювати і пояснювати (інтерпретувати) історичний процес і робити логічно правильні висновки.
<p>Чому це треба вивчати?</p>	<p>Навчальна дисципліна забезпечує формування й удосконалення фахових компетентностей майбутніх фахівців освітньої галузі, спеціальності середня освіта (історія), формування знань конкретно-історичного матеріалу з соціальної історії України середини XV – середини XVII ст., оволодіння методами історичного аналізу, наукового пошуку з метою використання їх у професійній діяльності.</p>
<p>Яких результатів можна досягнути?</p>	<p>Навчальна дисципліна сприяє формуванню у здобувачів освіти таких компетентностей:</p> <p><i>Загальні компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Володіння навичками критичного мислення. - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. - Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що полягає у схильності до нестандартного вирішення задач, самостійності міркувань та умовиводів.. <p><i>Спеціальні (фахові) компетентності (ФК):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність виявляти та досліджувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. - Здатність здійснювати історичні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. - Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії України XV – XVII ст. - Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем соціальної історії України XV – XVII ст. представників різних наукових напрямів та

	<p>шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень розвитку соціальних процесів на українських землях в XV – XVII ст. - Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики. - Здатність виявляти характерні риси організаційного оформлення та функціонування інституту влади та його відносин з різними соціальними групами населення українських земель в XV – XVII ст. <p><i>Програмні результати навчання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. - Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань соціальної історії України XV – XVII ст.. - Застосовувати у професійній діяльності у сфері соціальної історії України сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів. - Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціальної історії України XV – XVII ст., висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки. - Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань соціальної історії України до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються. - Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн. - Аналізувати процес становлення інституту влади в Україні XV – XVII ст.. у контексті тогочасної європейської практики та його стосунків з різними соціальними групами українського населення. - Здійснювати цілеспрямовану роботу із формування загальнонаціональної моделі історичної пам'яті, на основі об'єктивного висвітлення історичного минулого України.
<p>Як можна використати набуті знання та уміння?</p>	<p>Набуті знання та уміння уможливають становлення та розвиток професійних якостей історика та сформують умови для якісної його фахової реалізації. Майбутні фахівці зможуть вільно оперувати історичним</p>

	матеріалом, аналізувати події та факти минулого, зокрема ті, що стосуються соціальних відносин, формувати причинно-наслідкові зв'язки, критично оцінювати результати історичних подій, об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливали на історичний процес.
Зміст дисципліни	<p>Тема 1. Соціальна історія. Предмет дослідження. Джерельна база. Місце в системі загального історичного знання. .</p> <p>Тема 2. Суспільно-політичні зміни в українських землях на середину XV ст. Їх вплив на соціальну структуру українського суспільства.</p> <p>Тема 3. Основні соціальні стани та групи населення України. Зміни їх становища в середині XV – середині XVI ст.</p> <p>Тема 4. Виникнення українського козацтва. Трансформація козацтва з явища побутового в окремий соціальний стан.</p> <p>Тема 5. Люблінська унія. Зміни соціального становища основних груп українського населення зі входженням більшості українських земель до складу Речі Посполитої.</p> <p>Тема 6. Українська шляхта, духівництво, міщанство та селяни в період перебування більшості українських земель у складі Речі Посполитої.</p> <p>Тема 7. Формування козацького суспільного стану в період 1569 – 1648 рр. Перетворення його в провідну силу українського суспільства. Соціальний образ запорозьких козаків.</p> <p>Тема 8. Загострення соціальних протиріч в українському суспільстві як одна з основних причин Української революції 1648 – 1676 рр.</p>
Методи навчання	Загальнонаукові, фахові й психолого-педагогічні методи, продуктивні методи: проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи, презентації, бесіди, електронні лекції, дистанційні консультації; сучасні методи навчання, спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.
Міждисциплінарні зв'язки	Дисципліна пов'язана з рядом інших навчальних дисциплін, а саме з «Українська історіографія», «Теорія і методологія історії».
Інформаційне забезпечення	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бойко О.Д. Історія України. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 656 с. 1. Борисенко В. Курс української історії. Вид. 2-ге. Київ : Либідь, 1998. 614 с.

2. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. Київ : Наук. думка, 1995. 687 с.
3. Грабовський С., Ставроян С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ : Генеза. 608 с.
4. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ, 1992. 524 с.
5. Грушевський М. Історія України-Руси. Київ, 1992. Т. 1 - 9.
6. Довідник з історії України (А – Я): Посібник для серед. Загальноосв. Навч. ст. / за заг. ред. І.Підкови, Р.Шуста. 2-ге вид., доопр. і доповн. Київ : Генеза, 2001. 1136 с.
7. Дорошенко Д. Нарис історії України. Видання друге. Київ : Глобус, 1992. 238 с.
8. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892 с.
9. Історія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навчальних закладів / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О.М. Головка та ін. ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 616 с.
10. Історія України в особах IX - XVIII ст. Київ : Україна, 1993. 395 с.
11. Історія України: Навч. посіб. / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 595 с.
12. Історія України: підручник / під ред. В. А. Качкана. Вид. 2-е. Івано-Франківськ: Медицина, 2018. 360 с.
13. Крижанівський О. П., Плохій С. М. Історія церкви та релігійної думки в Україні : Навч. посібник: У 3-х книгах. Кн. 3: Кінець XVI – середина XIX століття. Київ : Либідь, 1994. 336 с.
14. Кузьминець О.В., Дурнов Є.С., Сокур Ю.В. Історія держави та права зарубіжних країн (схеми, коментарі, термінологічний словник). Навч. посібник. Київ, 2012. 242 с.
15. Литвин В. Історія України: підручник / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2013. 991 с.
16. Литвин В. М. Історія України (у 3-х томах) Т.1. 3 найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Альтернативи, 2003. 864 с.
17. Мицик Ю.А., Бажан О.Г. Історія України. Київ: ТОВ «Вид-во «КЛЮ»», 2015. 680 с.

18. Руденко Р. Г. Соціальна історія України IX – XVIII ст. : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 84 с.
19. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль : Вектор, 2011. 378 с.
20. Шевчук В. П., Тараненко М.Г. Історія української державності: курс лекцій. Київ: Либідь, 1999. 480 с.
21. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури: Навч. посібник / Наук. ред. В. М. Шейко. Київ: Кондор, 2006. 264 с.

Додаткова:

1. MEDIAEVALIA UCRAINICA: Ментальність та історія ідей / Редактори: Олексій Толочко, Наталя Яковенко, Леся Довга. Т. I – V. Київ : Критика, Товариство дослідників Центрально-Східної Європи, 1992 – 1998.
2. Бондарчук, Я. Некоронований король Русі – князь Василь Костянтин Острозький. Світогляд. 2008. № 1. С. 4–9.
3. Біляков Г.Ф., Білякова О.Г. Берестейська унія в працях польських істориків ХХ ст. *Укр. іст. журнал*. 1996. № 4.
4. Вітер І. І. Розвиток продуктивних сил європейських країн в період переродження феодального господарства у ринкове (наприкінці XV – на початку XVI століття). *Наукові записки КУТЕП. Вип. 23, 2016. Серія: «Філософські науки»*. С. 309-324.
5. Ворончук, О. І. Острозький Василь-Костянтин Костянтинович. Енциклопедія історії України : в 10 т. / НАН України ; редкол.: В. А. Смолій, Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк [та ін.]. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл–О. С. 690–691.
6. Гошко Т. Міське самоврядування на українських землях у 14-16 ст. Прага, 2000. 111 с.
7. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.). Львів: Афіша, 2002. 255 с.
8. Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. 426 с.
9. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.
10. Заяць А. Є. Міста Волині у XVI – першій половині XVII ст.: джерела поповнення міського населення. *Укр. іст. журнал*. 2016. №1. С. 50-59.

11. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1966. 249 с.
12. Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 335 с.
13. Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. Київ, 2006. Т. 1. 800 с.
14. Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (Соціально-правові взаємини). Львів : Літературна агенція “Піраміда”, 2003. 439 с.
15. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Львів : ПАІС, 2008. 406 с.
16. Костянтин (Василь) Острозький – культурно-освітній діяч, меценат. Народжені Україною : меморіальний альманах : у 2 т. Київ : Євроімідж, 2002. Т. 2 : Л–Я. С. 282–283.
17. Костянтин-Василь Острозький (1527–1608 рр.). Сто великих українців / Н. В. Астапенко, О. К. Барашкова, А. В. Дарибогова [та ін.]. Київ : Арій, 2011. С. 66–70.
18. Крикун М. Земські уряди на українських землях у XV-XVIII ст. // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. 228: Праці Історично-філософської секції. Львів, 1994. С. 65-122.
19. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів : Сіверянська думка, 1996. 287 с.
20. Марочкін В.П. Українське місто від XV до середини XVII ст. Звичаєво-правова атрибутика як історичне джерело. Toronto : Hypertext Plus, 1999. 147 с.
21. Наливайко Д. Очима Заходу : Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст. Київ : Основи, 1998. 578 с.
22. Плохий С. Папство и Украина. Политика римской курии на украинских землях в XVI-XVII вв. Київ : Вища школа, 1989. 223 с.
23. Плохий С. Наливайкова віра : Козаки та релігія в ранньомодерній Україні / Перекл. з англ. Київ : Критика, 2005. 496 с.
24. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. Київ : Альтернативи, 1998. 320 с. .
25. Сас П. М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : Навч. посібник. Київ : Либідь, 1998. 296 с.
26. Сас П. М. Феодалные города Украины в конце XV – 60-х годах XVI в. Київ : Наукова думка, 1989. 231 с.
27. Саух П. Ю. Князь Василь-Костянтин Острозький. Рівне : Волинські обереги, 2002. 244 с.

28. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). / Україна крізь віки. Т.7. Київ : Видавничий Дім Альтернативи, 1999. 351 с.
29. Соціум. Альманах соціальної історії / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. В. Горобець. Вип.1-5. Київ : Інститут історії України НАН України, 2002 – 2005.
30. Степанков В. Вплив суспільно-політичних перетворень у Гетьманщині середини XVII ст. на статус селянства та формування його соціальних ідеалів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 15/2006-2007. С. 321-331.
31. Україна в контексті Європейської історії : матеріали Всеукраїнської наукової конференції 25-28 березня 2014 року / М-во освіти і науки України, Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, Іст. ф-т, Центр сучас. наук. дослідж. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 300 с.
32. Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості / Відпов. ред. В. А. Смолій. Київ : Інститут історії України НАН України, 2001. 317 с.
33. Шама О. Проблема змін в устроєвій структурі українських земель (До питання про наслідки Люблінської унії 1569 р.). *Український історичний збірник. Наукові праці аспірантів та молодих вчених*. Київ, 1997. Вип. 1. С. 32-45.
34. Шама О.І. „Шляхетське” розуміння держави і Люблінська унія 1569 р. *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку*. Матеріали Четвертих Всеукраїнських історичних читань. Київ – Черкаси, 1994. С. 95-98.
35. Щербак В. Козацтво XVI – першої половини XVII ст. як потенційний чинник українського державотворення. *Terra cossacorum: студії з давньої і нової історії України*. Київ, 2007. С.31-47.
36. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. Київ : КМ Academia, 2000. 300 с.
37. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - початку XVIII століття. Київ : Laugus, 2012. 471 с.
38. Яковенко Н. Здобутки і втрати Люблінської унії. *Київська старовина*. 1993. № 3.
39. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ : Критика, 2002. 416 с.

	40. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). Київ, 1994.										
Обсяг дисципліни (години) та види занять	Лекційні заняття (20 год.), семінарські заняття (20 год.), самостійна робота (80 год.).										
Система оцінювання результатів навчання	<p>Основними методами контролю відповідно до критеріїв оцінювання знань здобувачів освіти та ефективності засвоєння ними курсу ґрунтується на таких формах участі студентів у освітньому процесі, які підлягають поточному контролю: виступ з основного питання на семінарському занятті, модульна контрольна, самостійна робота (аналітичне завдання).</p> <p>Розподіл балів, які отримують студенти</p> <table border="1" data-bbox="678 705 1465 929"> <thead> <tr> <th colspan="2">Поточний і модульний контроль (100 балів)</th> <th>Сума</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="2">Змістовий модуль 1 (100 балів)</td> <td rowspan="3">100 балів</td> </tr> <tr> <td>Поточний контроль</td> <td>мкр</td> </tr> <tr> <td>60 балів</td> <td>40 балів</td> </tr> </tbody> </table>	Поточний і модульний контроль (100 балів)		Сума	Змістовий модуль 1 (100 балів)		100 балів	Поточний контроль	мкр	60 балів	40 балів
Поточний і модульний контроль (100 балів)		Сума									
Змістовий модуль 1 (100 балів)		100 балів									
Поточний контроль	мкр										
60 балів	40 балів										
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях	<p>Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка».</p> <p>HYPERLINK "https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-j</p>										
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий контроль, виконання самостійної роботи, модульна контрольна робота										
Підсумковий контроль	Залік										
Локація											